

La Mancomunitat de Catalunya i el Berguedà

L'obra i les vicissituds de la Mancomunitat

La Mancomunitat de Catalunya va ser la federació voluntària de les quatre diputacions provincials catalanes. Es constituí el 6 d'abril de 1914. Va ser el primer pas vers l'autogovern, just quan feia dos cents anys del desastre de 1714, tal com recordava en el seu discurs d'investidura el primer president de la Mancomunitat, Enric Prat de la Riba, que era i continuà sent president de la Diputació de Barcelona. Pertanyia a la Lliga Regionalista, el partit majoritari dins del catalanisme d'aleshores, un partit situat en el centre-dreta. La Mancomunitat va ser una concessió de mínims però amb una voluntat descentralitzadora i tendent a l'autonomia. Havia costat sis anys de difícils negociacions a Madrid i era el resultat de trenta cinc anys de catalanisme polític. Encara que totes les regions podien constituir una mancomunitat, només es formà la de Catalunya. La Mancomunitat fou possible per la convergència en el projecte nacional de la dreta i l'esquerra catalanistes.

Les diputacions catalanes anaren traspasant competències i recursos fins a la seva totalitat el 1920, durant el mandat del president Josep Puig i Cadafalch, successor de Prat de la Riba pels vots majoritaris de l'Assemblea de la Mancomunitat, quan aquell morí prematurament l'agost de 1917. Amb Puig i Cadafalch, arquitecte i historiador de l'art, també membre de la Lliga, la Mancomunitat arribà a assolir al seu sostre màxim. Però el poder central no li traspassà cap competència ni tribut, contra el previst

i tal com permetia el decret de desembre de 1913. Tampoc ni el Govern espanyol ni les Corts concediren a Catalunya un estatut d'autonomia, quan el reclamaren la Mancomunitat i els parlamentaris catalans, amb el suport dels ajuntaments catalans, entre ells la gran majoria dels berguedans, en un referèndum municipal celebrat el gener de 1919, quan feia dos mesos que havia acabat a Europa la Primera Guerra Mundial. Espanya n'havia restat neutral amb beneficis extraordinaris per a la indústria i la mineria de Catalunya i del Berguedà.

Malgrat la frustració autonòmica, la Mancomunitat, amb recursos molt minses, feu una obra

important en infraestructures i en cultura. Abans de la Mancomunitat només tenien telèfon 38 dels 1.087 municipis de Catalunya, els més importants. Gràcies a la Mancomunitat la xifra arribà als 410. El 1914 més de quatre cents pobles no tenien ni un camí de carro. La Mancomunitat comunicà amb la xarxa viària 218 pobles.

Els tècnics de la Mancomunitat anaren als pobles a donar cursos a la pagesia per a modernitzar la pràctica de l'agricultura. També s'organitzaren a 23 poblacions un total de 40 concursos ramaders per a millorar les races. Tres d'aquests concursos tingueren lloc a Berga. Les setze escoles tècniques i professionals de la Mancomunitat –des de la de Bibliotequàries, la d'Infermeres i la d'Administració Pública fins a la d'Agricultura, la indústria químiques i l'elèctriques i l'Escola del Treball, vespertina per a obrers– sumaven 2.077 alumnes, mentre les cinc facultats de la Uni-

versitat estatal de Barcelona tenia 1.800 alumnes oficials. Això dona idea de les dimensions relatives assolides per la Universitat Industrial o Universitat Nova, radicada a l'antiga fàbrica Batlló, al carrer Urgell de Barcelona. Augmentar la competitivitat de la indústria catalana passava per la formació d'obriers qualificats i de quadres intermedis.

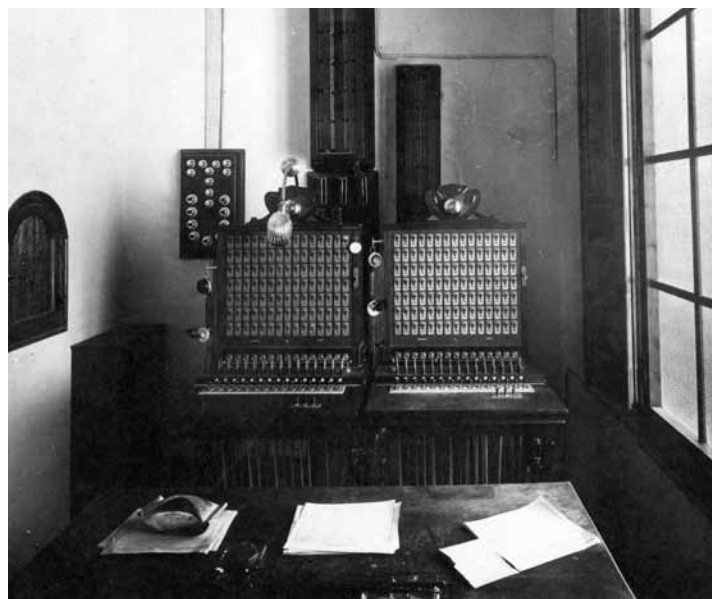
A les escoles de la Mancomunitat la llengua docent era la catalana malgrat que no tenia l'estatut de cooficial. La Mancomunitat donà ple suport a la unificació ortogràfica i la depuració lèxica de l'Institut d'Estudis Catalans. El català, per primera vegada des del 1714, esdevenia llengua d'administració pública i d'ensenyament i es començà a superar la diglòssia, que representava el preludi d'una futura desaparició de l'ús de la llengua catalana.

La Mancomunitat difongué el mètode Montessori a l'escola primària, creà les Escoles d'Estiu per a mestres en exercici i els tres cursos dels Estudis Normals per a completar i catalanitzar la formació que donaven les escoles oficials de magisteri.

La Mancomunitat també creà el Servei Meteorològic de Catalunya i la Comissió d'Educació General que organitzava conferències sobre higiene, sanitat, moral cívica i cultura catalana pels pobles i ciutats fora de Barcelona. Dues d'aquestes conferències foren donades a pobles del Berguedà. La Mancomunitat va crear la Biblioteca de Catalunya com a biblioteca nacional, connectada amb les primeres onze biblioteques populars, totes fora de Barcelona i una d'elles a Salient.

Encara que la Mancomuni-

Al llarg de tot el seu període, la Mancomunitat de Catalunya vol donar 372 pobles del país de, com a mínim, una centraleta, la primera central a Balaguer. FOTO: AG DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

tat no tingué competències en matèria universitària, organitzà els Cursos Monogràfics d'Alts Estudis i d'Intercanvi, que comportaren que savis estrangers professessin cicles a Barcelona, una mena de màsters de categoria internacional però sense reconeixement oficial.

Per notable que fos l'obra realitzada per la Mancomunitat, de la qual encara els ciutadans i ciutadanes d'avui en són deutors, el més important històricament fou que per primera vegada des del 1714, un organisme democràtic parlava en nom de tot Catalunya i la pensava i representava sencera, superant la fragmentació provincial de 1833.

La Mancomunitat hagué de desenvolupar la seva obra en una època convulsa i per això la seva obra resulta més meritòria. Mentre Europa es destruïa en la Primera Guerra Mundial, a Catalunya es construïa una nació moderna. Foren els temps de la revolució comunista russa, de l'ascens del feixisme a Itàlia i d'una agudització de la lluita de classes a Catalunya amb la degeneració del pistolisme. Sense competències en arbitratge laboral ni en ordre públic, La Mancomunitat no pogué canalitzar aquella conflictivitat aguda que acabà preparant l'ambient per

Josep Puig i Cadafalch (Mataró, 1867 - Barcelona, 1956), segon president de la Mancomunitat de Catalunya (1917-1923). FOTO: AG DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

al cop d'estat del capità general de Catalunya, Miguel Primo de Rivera, el setembre de 1923.

Any i mig després la Mancomunitat fou liquidada i es tornà a l'esquarterament provincial. Però sis anys després la Generalitat republicana reprenia l'obra interrompuda de la Mancomunitat i aconseguia l'Estatut de 1932. Sense la Mancomunitat de 1914 no hi hauria hagut la Generalitat republicana de 1931 ni la de 1977, que és l'actual. Estem commemorant

, per tant, el primer pas vers l'autogovern de Catalunya.

La política al Berguedà en temps de la Mancomunitat

En l'època de la Mancomunitat el personal polític representatiu del Berguedà fou conservador dins d'un arc que anava des del catalanisme de la Lliga Regionalista als carlins passant pels monàrquics dinàstics constitucionals. La tradició dels carlins a la comarca explica que a les eleccions generals de la Solidaritat Catalana, el 1907, fos elegit diputat a Corts pel districte el carlí Marià Borràs i Flaquer, advocat barceloní i un dels dirigents dels carlisme català, vencent al liberal canalejista Joaquim Sagnier i Vilavechia, germà de l'arquitecte Enric Sagnier.

El mateix any 1907 va sortir elegit diputat provincial per la circumscripció de Berga-Manresa, el lligaire Manuel Farguella i Magarola, empresari tèxtil, que

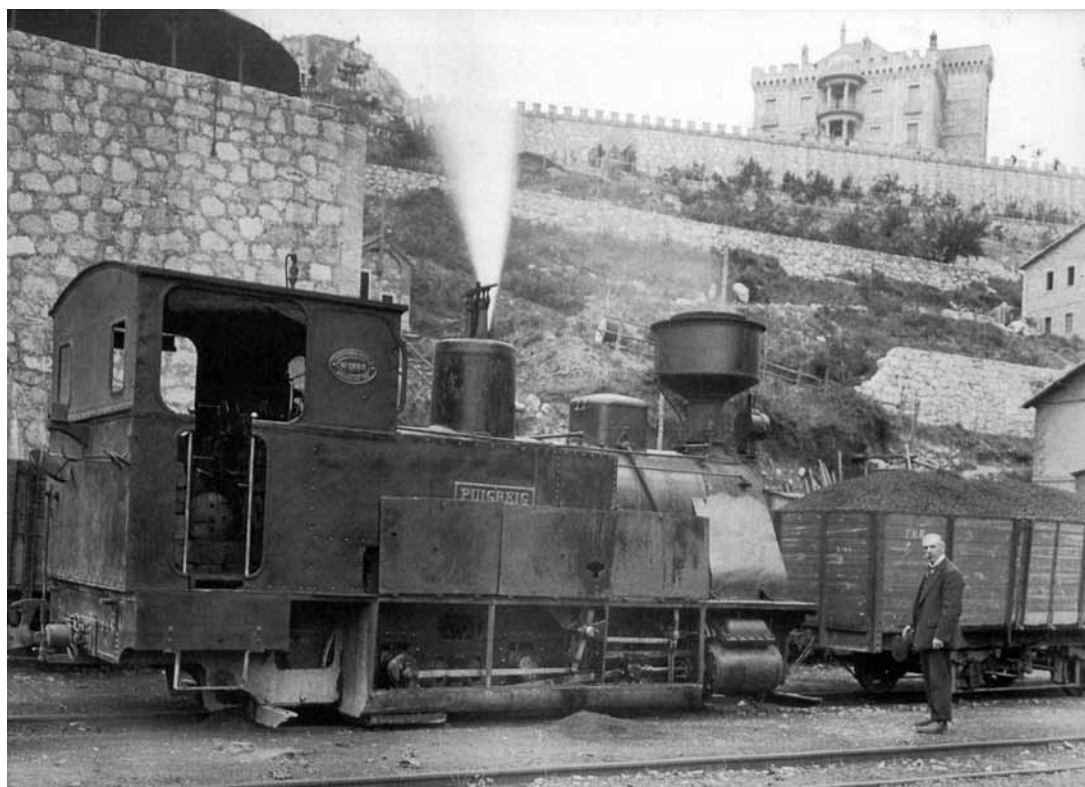
Després del cop d'estat del general Primo de Rivera tingué lloc la desvirtuació de la Mancomunitat, entregada als de la UMN. El comte de Figols esdevingué president de la Diputació de Barcelona.

ARXIU MUSEU DE LES MINES DE CERCS

anys abans havia estat diputat provincial pel mateix districte però pel partit conservador. El 1910 Farguella va ser elegit diputat a Corts per Berga, renovant l'escó parlamentari a les eleccions generals de 1914 i 1916. El 1907 Farguella va ser un dels noms que sonaren com a possible candidat regionalista a president de la Diputació de Barcelona abans de presentar-se com a únic candidat de la Solidaritat Catalana Enric Prat de la Riba.

En les eleccions provincials el conservador Manuel Borràs i Ferrer i el nacionalista Antoni Sansalvador van obtenir el lloc de diputat provincial per Berga-Manresa el 1911, l'any que començà el procés que portà a la Mancomunitat. Però el 1913 la Lliga Regionalista guanyà les eleccions provincials a la circumscripció amb Iu Minoves i Anglerill, el terratinent Antoni Abadali Botella i el jaumí dissident Josep M. Roma i Comalada, que fou elegit el 1914 secretari quart de l'Assemblea de la Mancomunitat. Minoves renovà el lloc de diputat provincial per Berga-Manresa fins al 1923 i el 1921 apareixia al seu costat com a diputat provincial per la circumscripció l'historiador i jurista Ferran Valls i Taberner, al mateix temps que sortia també el conservador Joaquim Borràs i Ferrer, germà de Manuel i membre de la Federació Monàrquica Autonomista, que anava aliada de la Lliga en front de l'espanyolista *Unión Monàrquica Nacional*, nascuda el 1919 contra la Lliga Regionalista de Cambó. Joaquim Borràs era amo de la colònia industrial tèxtil del Borràs, al terme de Castellvell i el Vilar. Com que els llocs a ocupar per cada circumscripció provincial eren tres, el 1919 la UMN aconseguí col·locar Josep Piquer i Rosal, parent dels empresaris de la Colònia Rosal.

El 14 de juny de 1920 el fabricant Ignasi Vidal, propietari de la Colònia Vidal (Puig-reig), va escriure una carta a Francesc Cambó per tal que la trametés al President de la Mancomunitat, Josep Puig i Cadafalch. A la carta es demanaven unes obres públiques de gran interès per a la comarca. Es tractava d'una sèrie d'enllaços que foren adoptats en

el pla de carreteres de Catalunya a fi de que un camió pogués anar i venir de Barcelona a l'Alt Llobregat el mateix dia, cosa impossible amb les carreteres disponibles. Els fabricants havien abandonat el transport per ferrocarril per la seva lentitud i cost entre Barcelona i Berga. Els enllaços proposats per carretera evitaven haver de pujar al Tibidabo i escurçaven el trajecte en vint quilòmetres. Vidal remarcava que l'Alt Llobregat comptava amb cinquanta colònies tèxtils i altres indústries i que el projecte era defensat pel diputat provincial Joan Maria Roma i Comalada, representant del districte entre 1913 i 1921. El ferrocarril de via estreta, que havia arribat de Manresa a Olvan el 1887 i a Guardiola el 1904, ja no resultava eficient per als fabricants que l'havien finançat, mentre la millora de la carretera i la difusió de l'automòbil oferien un transport molt millor.

El 1918 va guanyar l'escó al Congrés espanyol pel districte de Berga el maurista José Enrique de Olano i Loizaga, comte de Fígols, amb el suport implícit de la Lliga, que no li presentà rival. Olano, fill

d'un navilier basc, era enginyer de mines, havia adquirit el 1893 les mines de carbó de Cercs i havia constituït la companyia Carbones de Berga el 1911. Per a fixar els obrers havia fundat les colònies mineres de Sant Corneli, Sant Josep i la Consolació, amb una estació del ferrocarril a peu de mina i una fàbrica tèxtil al riu, que donava feina a les dones. Alfons XIII, després de visitar la comarca, li havia concedit el títol de comte de Fígols. El 1918 Olano aconseguia 6.271 vots, el 75'9 % dels votants i el 54'7 % del cens del districte, on la participació arribà al 72 %. A les eleccions generals de 1919, quan Olano ja s'havia enfrontat a la Lliga i s'havia fet del bloc monàrquic anticatalanista de la UMN, aconseguí revalidar l'escó amb el 54 % dels vots emesos. I als comicis de desembre de 1920 Olano derrotà al regionalista Minoves, cedint a les eleccions de 1923 el lloc a Joan Palà i Claret, liberal, que es presentà de fet com a candidat de la UMN, i derrotà al candidat regionalista. Joan Palà era nebot del fundador de la Colònia Palà de Torroella de Navès.

Després del cop d'estat del general Primo de Rivera tingué lloc la desvirtuació de la Mancomunitat, entregada als de la UMN, que foren la base del primoriverisme a Catalunya. Tots els diputats provincials foren designats pels

Marca de fàbrica de l'empresa "Ignacio Vidal y Hnos." ARXIU ARB)

	PRECIO	PESETAS	CENTS
Importe nuestro f.º 1º Mayo	9035	46	75
2	37	47	105
5	386	251	50
6	418	528	

MANCOMUNITAT DE CATALUNYA
SERVEIS TECNICS D'AGRICULTURA
SERVEIS DE RAMADERIA
CONCURS PER A LA MILLORA DE LA RACA BOVINA CATALANA
a la comarca de BERGADÀ

El Concurs es celebrarà a la ciutat de Berga, el dia 15 d'octubre de 1922, a les nou en punt del matí, en el Firal.

PREMIS

Un toro de més de dos anys	1,000 Ptes.
id. id. id. id.	850 "
id. id. id. id.	700 "
id. id. d'un any i mig	600 "
Una vaques de més de dos anys, a 200 ptes. una.	2,000 "

Total de premis, 5,150 pessetes

Demaneu als Ajuntaments, als Sindicats i damés Associacions ramaderes i agrícoles, programes petits, en els quals trobareu detalladament les condicions del Concurs

D'aquí a dos anys es tornara a celebrar un Concurs com aquest

Cartell anunciant el curs per la millora de la raça bovina catalana a la comarca del Berguedà. FOTO: AG DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA)

governadors civils i el comte de Fígols esdevingué president de la Diputació de Barcelona. El fabricant terrassenc i senador Alfons Sala Argemí fou nomenat per aclamació president de la Mancomunitat. L'aposta il·lusòria de Sala Argemí era que una Mancomunitat en mans espanyolistes podia aconseguir les delegacions del poder central que si li havien negat mentre havia estat en mans catalanistes. Tot el contrari, el que es produí fou la liquidació de la Mancomunitat el 1925. Josep Maria Milà i Camps passà a ocupar la presidència de la Diputació de Barcelona. Olano, que no havia donat suport al darrer intent de Sala de salvar el que es pogués de la Mancomunitat, ans tot el contrari, conservà el seu lloc de diputat provincial durant la Dictadura de Primo de Rivera.

Albert Balcells i González
 Catedràtic d'història a la Universitat Autònoma de Barcelona